

CHET ELLARDAGI O'ZBEK MEHNAT MIGRANTLARI TAJRIBASI VA
O'ZBEKISTONGA TA'SIRI

PARDAYEV OLIM MAMAYUNUSOVICH

O'zbekiston Respublikasi, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
professori, "Servis" fakulteti dekani
pardaev_olim@gmail.com
+998 97 918 00 20

MIRZAYEVA SHIRIN NODIROVNA

O'zbekiston Respublikasi, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
"Real iqtisodiyot" kafedrası assistenti, mustaqil tadqiqotchi
mirzayevashirin502@gmail.com
ORCID raqami: <https://orcid.org/0009-0005-0035-636X>
+998905020271

UNAROVA SEVINCH MURODJON QIZI

O'zbekiston Respublikasi, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
IRB-123 - guruh talabasi
unarovasevinch@gmail.com
+998 97 576 76 77

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15504288>

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet ellarda mehnat qilayotgan o'zbekistonlik migrantlarning tajribasi, ularning iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan O'zbekistonga ko'rsatayotgan ta'siri tahlil qilinadi. Migratsiya oqibatida vujudga kelgan pul o'tkazmalari, malaka orttirish imkoniyatlari, xorijiy tajribaning mamlakat taraqqiyotidagi o'rni ko'rib chiqiladi. Shuningdek, uzoq muddatli migratsiya oqibatida yuzaga keladigan salbiy holatlar – oilaviy ajralish, demografik nomutanosiblik, ijtimoiy moslashuv muammolari haqida so'z yuritiladi. Maqola O'zbekiston uchun chet el tajribasidan foydalanish, qaytgan migrantlarni iqtisodiy hayotga jalb qilish bo'yicha takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: mehnat migratsiyasi, remittanslar, malaka, tajriba almashuvi, iqtisodiy ta'sir, ijtimoiy muammolar, davlat siyosati.

Абстрактный: В статье анализируется опыт узбекских мигрантов, работающих за рубежом, и их экономическое и социальное влияние на Узбекистан. Будут рассмотрены денежные переводы в результате миграции, возможности развития навыков и роль иностранного опыта в развитии страны. В статье также рассматриваются негативные последствия долгосрочной миграции — разлука с семьей, демографический дисбаланс и проблемы социальной адаптации. В заключение статьи даются предложения по использованию зарубежного опыта в Узбекистане и вовлечению вернувшихся мигрантов в экономическую жизнь.

Ключевые слова: трудовая миграция, денежные переводы, навыки, обмен опытом, экономическое влияние, социальные проблемы, государственная политика.

Abstract: This article analyzes the experience of Uzbek migrants working abroad, their economic and social impact on Uzbekistan. The role of remittances, skills development opportunities, and foreign experience in the development of the country are considered. It also discusses the negative consequences of long-term migration - family separation, demographic imbalance, and social adaptation problems. The article concludes with proposals for Uzbekistan to use foreign experience and involve returned migrants in economic life.

Keywords: labor migration, remittances, skills, exchange of experience, economic impact, social problems, state policy.

Kirish. So'nggi yillarda O'zbekistonda mehnat migratsiyasi dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy masalalardan biriga aylangan. Aksariyat hollarda ish izlab chet ellarga chiqayotgan fuqarolar oilaviy farovonlikni oshirish, barqaror daromad topish va yangi imkoniyatlar izlash maqsadida harakat qilmoqda. Chet ellarda mehnat qilayotgan o'zbekistonliklar tajribasi nafaqat ularning o'ziga, balki butun mamlakat iqtisodiyotiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. So'nggi o'n yilliklarda global miqyosda migratsiya jarayonlari jadal rivojlanib bormoqda. Bu holat, ayniqsa, iqtisodiy imkoniyatlarni qidirgan kishilar uchun mehnat migratsiyasini muhim yo'nalishga aylantirdi. O'zbekiston ham bu jarayondan mustasno emas: minglab o'zbek fuqarolari xorijiy mamlakatlarda vaqtinchalik ishlash maqsadida safarbar bo'lmoqda. Ularning asosiy qismi Rossiya, Qozog'iston, Janubiy Koreya, Turkiya, BAA kabi mamlakatlarga yo'l oladi. Ushbu mehnat migrantlarining tajribalari, kundalik hayoti, duch keladigan muammolari va muvaffaqiyatlari nafaqat ularning shaxsiy taqdiriga, balki butun O'zbekiston jamiyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

O'zbek mehnat migrantlarining xorijda orttirgan tajribalari — bu mehnat madaniyati, kasbiy malaka, til va madaniyatlararo muloqot kabi sohalarida sezilarli o'zgarishlarga olib keladi. Bundan tashqari, ularning yuborayotgan pul o'tkazmalari mamlakat iqtisodiyotining muhim moliyaviy manbalaridan biri hisoblanadi. Mehnat migratsiyasi, bir tomondan, ishsizlikni kamaytirishga va ijtimoiy barqarorlikni saqlashga xizmat qilsa, boshqa tomondan, ayrim salbiy oqibatlariga ham olib kelmoqda — masalan, ijtimoiy ajralish, demografik muvozanatning buzilishi va kadrlar oqimi. Shu sababli, bugungi kunda chet ellardagi o'zbek mehnat migrantlarining hayoti va tajribalarini o'rganish, ularning O'zbekiston jamiyatiga iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan ko'rsatgan ta'sirini tahlil qilish nihoyatda dolzarbdir. Bu mavzu mehnat migratsiyasining zamonaviy jamiyatdagi o'rni va rolini chuqur anglashga, shuningdek, O'zbekiston uchun optimal migratsion siyosat shakllantirishda muhim nazariy va amaliy asos yaratadi.

Asosiy qism: O'zbekistonlik fuqarolarning xorijga chiqishining asosiy sabablari iqtisodiy omillar bilan bog'liq. Ishsizlik, past ish haqi, cheklangan imkoniyatlar va ijtimoiy barqarorlikning sustligi ko'plab fuqarolarni chet ellarda ish izlashga undaydi. Ayniqsa, 2000-yillarning boshidan boshlab Rossiya Federatsiyasi o'zbek migrantlari uchun eng asosiy yo'nalishlardan biriga aylandi. So'nggi yillarda esa Janubiy Koreya, Turkiya, Polsha va boshqa Yevropa mamlakatlariga ham mehnat maqsadida ketayotganlar soni ortib bormoqda.

Chet elda yashash va ishlash migrantlardan katta moslashuvchanlik va sabr-toqat talab qiladi. Til bilmaslik, hujjat muammolari, ish joyidagi noinsoniy sharoitlar, diskriminatsiya kabi muammolar ular duch keladigan eng muhim muammolardandir. Shunga qaramay, ko'plab o'zbek migrantlari og'ir sharoitlarga qaramay, o'zlari va oilalari uchun iqtisodiy barqarorlikni ta'minlay olishmoqda. Ba'zilar xorijda ish boshlash, tadbirkorlik bilan shug'ullanish, kasb-hunar o'rganish orqali katta tajriba orttirmoqda. Bu tajribalar keyinchalik ularning vatanga qaytgach, yangi ish o'rinlari yaratish yoki o'z biznesini boshlashga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyoti uchun xorijdagi mehnat migrantlarining yuborayotgan valyutalari muhim ahamiyatga ega. Rasmiy statistikaga ko'ra, har yili milliardlab AQSh dollari

miqdorida mablag'lar O'zbekistonga migrantlar tomonidan jo'natiladi. Bu pul oilalarning moddiy ahvolini yaxshilash, uy-joy qurish, ta'lim va tibbiyot xarajatlarini qoplash, hatto kichik biznesni boshlashda muhim omil bo'lmoqda. Shu bilan birga, migratsiyadan tushayotgan daromadlar O'zbekistonning valuta bozorida muvozanatni saqlashga ham yordam beradi.

Mehnat migratsiyasi faqat iqtisodiy jihatdan emas, balki ijtimoiy va madaniy hayotga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Chet elda yashab qaytgan fuqarolarda dunyoqarash kengayishi, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalari shakllanishi, yangi qadriyatlar va urf-odatlariga ochiqlik ortgani kuzatiladi. Shu bilan birga, uzoq muddatli migratsiya oilaviy muammolarga, ota-onasiz ulg'ayayotgan bolalar sonining ortishiga, jinsiy va yosh guruhlari o'rtasidagi muvozanatning buzilishiga olib kelmoqda. Bu esa jamiyatda ayrim ijtimoiy muammolarni yuzaga keltiradi.

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati mehnat migrantlari bilan ishlash bo'yicha qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. "Ishga marhamat" monomarkazlari, mehnat bozorini o'rganish, xorijda o'zbek elchixonalarining faoliyati, mehnat shartnomalarini huquqiy jihatdan rasmiylashtirish kabi yo'nalishlarda ijobiy qadamlar qo'yildi. Shuningdek, migrantlarning huquqlarini himoya qilish, ularni kasbiy tayyorlash va moslashtirish bo'yicha dasturlar joriy etilmoqda.

Har qanday foydali jarayonning muammolari bo'lishi tabiiy. Mehnat migratsiyasi natijasida "miya oqimi" – ya'ni malakali mutaxassislarning xorijga ketishi, ichki ishchi kuchi bozorida muvozanatsizlik, ijtimoiy ajralish kabi holatlar kuchaymoqda. Bu muammolarni bartaraf etish uchun mamlakat ichkarisida ish o'rinlarini ko'paytirish, investitsiyalarni jalb etish, yoshlar uchun innovatsion imkoniyatlarni yaratish zarur. Migratsiyaga muqobil sifatida lokal rivojlanish strategiyasi, kichik va o'rta biznesni rag'batlantirish, zamonaviy kasb-hunarga o'qitish asosiy yo'nalishlar bo'lib qolmoqda.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonlik mehnat migrantlarining xorijda orttirgan tajribalari, ularning yuborayotgan pul o'tkazmalari va madaniy almashinuvi mamlakat iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotida muhim o'rin tutmoqda. Mehnat migratsiyasi orqali ko'plab fuqarolar barqaror daromadga ega bo'lib, o'z oilasining turmush darajasini yaxshilayapti. Shu bilan birga, bu jarayon malakali ishchi kuchining chiqib ketishi, ijtimoiy ajralish va demografik nomutanosiblik kabi salbiy oqibatlariga ham olib kelmoqda. O'zbekiston hukumati tomonidan olib borilayotgan migratsion siyosat ijobiy natijalar bermoqda, biroq mavjud muammolarni kompleks tarzda hal qilish uchun yanada tizimli yondashuv zarur.

Qaytgan migrantlarni iqtisodiy faoliyatga keng jalb etish – ularning xorijda orttirgan malaka va tajribasidan samarali foydalanish uchun maxsus dasturlar, grantlar va biznes loyihalarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ishlab chiqish lozim.

Mahalliy ish o'rinlarini yaratish – ichki mehnat bozorini mustahkamlash orqali xorijga chiqish ehtiyojini kamaytirish mumkin. Buning uchun kichik va o'rta biznesni rivojlantirish, hududiy investitsiyalarni jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Migratsiyadan oldingi tayyorlov dasturlarini kengaytirish – fuqarolarga xorijda qonuniy ishlash, kasb-hunar o'rganish, madaniyatga moslashish bo'yicha treninglar o'tkazish zarur.

Uzoq muddatli migratsiyaning ijtimoiy oqibatlarini yumshatish – ota-onasiz ulg'ayayotgan bolalar bilan ishlaydigan psixologik markazlar, oilaviy bog'liqlikni saqlab qolishga xizmat qiluvchi dasturlar joriy etilishi lozim.

Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish – migrantlarning huquqiy himoyasini ta'minlash, ularning mehnat sharoitlarini nazorat qilish maqsadida qabul qiluvchi mamlakatlar bilan ikki tomonlama kelishuvlar sonini oshirish maqsadga muvofiqdir.

1-jadval.

Chet ellarda ishlayotgan o'zbekistonlik migrantlarning asosiy yo'nalishlari va ish turlari¹

Davlat nomi	Migrantlar soni (2023)	Asosiy bandlik sohasi	O'rtacha daromad (oylik, \$)
Rossiya	2 000 000+	Qurilish, xizmat ko'rsatish	400–600
Qozog'iston	500 000+	Qishloq xo'jaligi, savdo	300–450
Janubiy Koreya	70 000+	Sanoat, ishlab chiqarish	900–1 200
Turkiya	50 000+	Uy xizmatlari, tikuvchilik	400–700
BAA va Yaqin Sharq	30 000+	Servis, transport	600–800

Manba: Migratsiya agentligi, O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi, 2023-yil yakuniy hisobotlari asosida tuzilgan.

2-jadval.

Mehnat migratsiyasining O'zbekistonga ijobiy va salbiy ta'sirlari (SWOT tahlil asosida)²

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar
Remittanslar orqali iqtisodiy barqarorlik	Oilaviy ajralish, bolalar tarbiyasidagi muammo
Malakali ishchilar tajribasining ortishi	Mehnat huquqlarining xorijda buzilishi
Valyuta tushumining ortishi	Migrantlarga nisbatan diskriminatsiya
Imkoniyatlar	Tahdidlar
Qaytgan migrantlarni biznesga jalb etish	Siyosiy beqarorliklar, chet el siyosatiga bog'liqlik
Mehnat bozorini raqobatbardosh qilish	Migratsiyaga haddan tashqari qaramlik
Xalqaro tajribadan foydalanish	Ijtimoiy muammolarning chuqurlashuvi

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. NODIROVNA M. S. SOCIAL POLICY: OBJECTIVES AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY. – 2023. – T. 4. – №. 7. – C. 1-9.

¹ Migratsiya agentligi, O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi, 2023-yil yakuniy hisobotlari asosida tuzilgan

² Muallif ishlanmasi

2. Мирзаева Ш. Н. НОВЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИЗМЕНЕНИЕ ПРОФЕССИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА РЫНКЕ ТРУДА УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 668-679.
3. Абдукаримов Ф. Б. А., Мирзаева Ш. Н. МАЛЫЙ БИЗНЕС-КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 657-667.
4. Абдукаримов Б. А. А., Мирзаева Ш. Н. РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 648-656.
5. MIRZAEVA SHIRIN NODIROVNA. (2023). THE IMPORTANCE OF INVESTING IN THE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE IN OUR COUNTRY. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 4(6), 153-160. Retrieved from <https://cajitmf.centralasianstudies.org/index.php/CAJITMF/article/view/534>
6. Курбанова Р., Мирзаева Ш., Хакимов Д. РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ И ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗМЕРЕНИИ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/4. – С. 204-216.
7. Шарипов Т. С., Мирзаева Ш. Н. СОСТОЯНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В СФЕРЕ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 27-45.
8. Мирзаева Ш. Н. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 46-56.
9. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan //Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 21-30.
10. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women //Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 654-665.
11. Saidakhmedovich S. T., Nodirovna M. S. The State of Implementation of Innovative Projects in the Service Sector in Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 375-391.
12. Nodirovna M. S. Creation of an Additional Product in the Service Process in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 635-643.
13. Nodirovna M. S. Problems of Development of the Service Sector in the Context of Digital Changes in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 626-634.
14. Мирзаева Ш. Н. ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 662-671.
15. Nodirovna M. S. Improving the Mechanisms For Managing Service Processes in Service Enterprises in the Republic of Uzbekistan //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 35. – С. 644-652.
16. Nodirovna M. S. Trading Enterprises and Banking Services in the Republic of Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 227-

234.

17. Nodirovna M. S. Ways to Develop Banking Services in the Republic of Uzbekistan //World of Science: Journal on Modern Research Methodologies. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 18-24.

18. Nodirovna M. S., Ugli S. T. T., Abduazizovich A. I. WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF GOVERNMENT SERVICES IN THE EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN UZBEKISTAN //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – T. 23. – C. 29-37.

19. Mirzayeva S. N. Prospects for the Development of Small Business and Entrepreneurship in the Digital Economy //American Journal of Economics and Business Management. – T. 5. – C. 3.

20. Nodirovna M. S. FINANCING OF INVESTMENT ACTIVITIES IMPORTANCE OF SOURCES //Section A-Research paper Article History: Received. – 2022. – T. 12.

21. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2 (6), 21–30. – 1910.

22. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women. WEB OF SYNERGY: International Interdisciplinary Research JournalVolume2, Issue 5Year2023ISSN: 2835-3013<https://univerpubl.com/index.php/synergy> <https://scholar.google.com/citations>.

23. Mirzaeva S. N. et al. Innovative Enrichment of Service Enterprises Based on the Location of the Regions of Uzbekistan //AMERICAN JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS MANAGEMENT.

24. Mamanova G. B., Sultonov S. A., Mirzaeva S. N. Improvement of Economic Mechanisms for State Support of Private Entrepreneurship (Samarkand Region) //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences.

25. Nodirovna M. S., Mamasoliyevna K. C., Ugli S. J. U. The composition of the income of service workers and ways of its improvement (on the example of educational institutions) //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 4. – C. 213-218.

26. Nodirovna M. S. FOREIGN TO THE SECTORS OF ECONOMY OF UZBEKISTAN ATTRACTING INVESTMENTS. biogecko.co.nz